

**MALMÖ
UNIVERSITET**

Lärande och samhälle
Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete
15 högskolepoäng, avancerad nivå

Fysisk kommunikationsstödjande inlärningsmiljö för elever med språkstörning

*Environmental communication support for students with language
disorder*

Emelie Sander

Speciallärarexamen 90 hp

Slutseminarium 2018-08-30

Examinator: Kristian Sjövik

Handledare: Olof Sandgren

Sammanfattning/Abstract

Sander, Emelie (2018). *Kommunikationsstödjande inlärningsmiljö för elever med språkstörning*. Specialpedagogprogrammet, Institutionen för skolutveckling och ledarskap, Lärande och samhälle, Malmö universitet, 90 hp.

Förväntat kunskapsbidrag

Förhoppningen med detta examensarbete är att fler skolor ska se till den fysiska inomhusmiljön för elever med språkstörning. Att skolor och pedagoger kan använda sig av Julie Dockrells et al (2015) observationsprotokoll vid olika placeringar av till exempel material och möbler inom klassrummet för att hjälpa elever med språkstörning så mycket det går inom ramen för den fysiska inomhusmiljön.

Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att få en inblick i hur den fysiska miljön är utformad för elever med språkstörning i årskurs 1–3. Hur bör den fysiska miljön vara utformad utifrån aktuell forskning inom språkutvecklande arbete och hur upplever pedagoger vad som fungerar i klassrummet.

I arbetet vill jag observera klassrumsmiljön utifrån Dockrells (2015) observationsprotokoll, utifrån detta vill jag sedan undersöka och synliggöra vilka anpassningar av miljön som lärarna upplever som framgångsrika för elever med språkstörning. Målet med undersökningen är att på sikt kunna handleda pedagoger kring arbetet med den fysiska miljön för att stödja elever med språkstörning på bästa sätt.

Preciserade frågeställningar

- Hur bör lärare utforma den fysiska inomhusmiljön utifrån tillgänglig forskning för att stödja elever med språkstörning?
- Hur resonerar lärare kring den fysiska inomhusmiljön för elever med språkstörning?

Teori

Teorin i arbetet grundar sig på det sociokulturella perspektivet där interaktion, kommunikation och samspel mellan individer och miljö spelar stor roll för språkinlärningsmöjligheter.

Metod

I uppsatsen kombinerades systematisk observation utifrån ett protokoll och semistrukturerade intervjuer.

Resultat

Resultatet visar på att i de observerade klassrummen används en kommunikationsstödjande inlärningsmiljö men lärarna är inte medvetna om forskningen.

Specialpedagogiska implikationer

Det är viktigt att som pedagog vara medveten om vad som gynnar klassen i helhet och speciellt elever med språklig sårbarhet, till exempel språkstörning när det gäller inlärningsmiljön. Att hur jag som pedagog kan stödja den processen är viktig. Speciallärarens roll i detta är att hitta relevant forskning som stödjer en god kommunikationsmiljö, till exempel från Dockrell (2015) och hjälpa lärarna att se att forskningen finns och hur den kan användas på bästa sätt.

Nyckelord

Språkstörning, språklig sårbarhet, språkliga svårigheter, klassrumsmiljö, kommunikationsstödjande inlärningsmiljö

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING/ABSTRACT	2
FÖRVÄNTAT KUNSKAPSBIDRAG	2
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
PRECISERADE FRÅGESTÄLLNINGAR	2
TEORI	3
METOD	3
RESULTAT	3
SPECIALPEDAGOGISKA IMPLIKATIONER	3
NYCKELORD	3
INLEDNING	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
PRECISERADE FRÅGESTÄLLNINGAR	7
BAKGRUND	8
SPRÅKSTÖRNING	8
TIDIGARE FORSKNING	10
LÄROPLANEN	13
EXTRA ANPASSNINGAR OCH SÄRSKILT STÖD	14
TEORETISK FÖRANKRING	15
SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV	15
SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING OCH TEORETISK FÖRANKRING	17
METOD	18
URVALSGRUPP	21
GENOMFÖRANDE	21
ANALYS OCH BEARBETNING	22
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	23
FORSKNINGSETISKA PRINCIPER	23
Informationskravet	23
Samtyckeskravet	23
Konfidentialitetskravet	23
Nyttjandekravet	24

RESULTAT OCH ANALYS	25
SAMMANSTÄLLNING OCH ANALYS AV INTERVJUSVAR.....	26
Intervjusvar.....	27
ANALYS AV INTERVJUSVAR.....	28
Vad var bra?	29
Vad behöver utvecklas?.....	29
DISKUSSION	30
SPECIALPEDAGOGISKA IMPLIKATIONER OCH FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING	33
REFERENSER	34
BILAGA 1	35
BILAGA 2	37
BILAGA 3	38

Inledning

Jag har jobbat som lärare i alla ämnen i åldern 6–12 år i cirka 8 år och redan när jag läste till lärare på lärarutbildningen på högskolan i Kristianstad ville jag vidareutbilda mig inom skolväsendet, det blev några år senare till speciallärare inriktning grav språkstörning på Malmö universitet. Under tiden som jag jobbat har elever i behov av stöd varit det jag brunnit för.

Ofta, enligt mig, faller de genom stolarna och ofta för att de redan hittat strategier för att klara sig genom skolan men då ofta fel strategier som egentligen inte hjälper dem. Det har varit så nyttigt att gå speciallärarutbildningen och egentligen är man absolut inte fullärd efter dessa 90 poäng men jag känner att jag har kommit en bit på vägen.

I min utbildning är det framförallt pedagogiken och lärandet som intresserar mig. Vad är det som får oss att lära och hur kan jag som lärare stödja den processen? Att läsa till speciallärare var en naturlig fortsättning på min pedagogiska bana. Fokus, tycker jag, måste ligga på lika utbildning för alla men såklart på varje individs nivå för att uppnå de målen vi har inom våra läroplaner.

Enligt skollagen ska svenska skolan vara en skola för alla och eleverna ska få det stöd de behöver för att nå så långt som möjligt.

Det finns många ingångar till ett examensarbete och efter lite tankeverksamhet ville jag se över hur den fysiska inomhusmiljön i några klassrum ser ut och kan utformas på bästa sätt för elever med språkstörning samt även diskutera och resonera med verksamma pedagoger hur de ser på den fysiska inomhusmiljön i sina klassrum utifrån ett specialpedagogiskt synsätt med speciellt fokus på elever med språkstörning. Vad kan vi göra med den fysiska klassrumsmiljön för att det ska gynna de elever med språkstörning, vad säger forskningen och hur resonerar pedagoger kring forskningen som finns och de anpassningarna som behövs i klassrummet för att elever med språkstörning ska få en så bra kommunikationsstödjande inlärningsmiljö som möjligt i klassrummets fysiska miljö?

Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att få en inblick i hur den fysiska miljön är utformad för elever med språkstörning i årskurs 1. Hur den bör vara utformad enligt aktuell forskning och hur resonerar lärare kring det som fungerar eller som inte fungerar?

I arbetet vill jag undersöka hur den fysiska inomhusmiljön ser ut i några skolor men också synliggöra vilka anpassningar av miljön som pedagogerna upplever som framgångsrika för elever med språkstörning. Målet med undersökningen är att på sikt kunna handleda pedagoger kring arbetet med den fysiska miljön för att stödja elever med språkstörning på bästa sätt.

Preciserade frågeställningar

- Hur bör lärare utforma den fysiska inomhusmiljön utifrån tillgänglig forskning för att stödja elever med språkstörning?
- Hur resonerar lärare kring den fysiska inomhusmiljön för elever med språkstörning?

Bakgrund

Jag har valt att avgränsa mitt examensarbete och enbart titta på den fysiska miljön och hur den kan gynna språkutvecklingen hos yngre elever. Detta för att dels är jag väldigt intresserad av hur lärare utformar sina klassrum och deras tankar kring det men också för att jag skriver själv och även om jag tycker hela protokollet är mycket intressant fanns tidsaspekten. Att kunna jämföra 4 klassrum utifrån den fysiska miljön med efterföljande intervjuer med lärarna var det som hanns med. I fortsatt forskning följer jag upp detta.

Språkstörning

Elever som har språkstörning har inte samma språkliga förmåga som jämnåriga. Eleven har svårt att förstå vad andra säger (impressiv språkstörning), att själv prata (expressiv språkstörning) eller båda delarna (generell språkstörning). I dagen skola förväntas elever kunna analysera, hantera information och begrepp och tänka om sitt eget lärande. Konsekvenser som språkstörning för med sig är till exempel att kunna tillgodoräkna sig innehållet i undervisningen. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015).

Språket kan delas in i tre kategorier;

- Form
- Innehåll
- Användning

Kategorin form handlar om just språkets form, till exempel fonologi (språkljud) och grammatik, hur ord uttalas och böjs samt hur man sätter ihop meningar. Svårigheter med språkets form är det som upptäcks först; vissa ljud försvinner eller att ljud byts ut till andra ljud. Det är svårt att uppfatta om ord är korta eller långa, till exempel ordet tändsticksask gentemot ordet tåg.

Kategorin innehåll handlar om språkets semantik, ord, uttryck och meningar som man förstår och kan använda. Svårigheter inom kategorin innehåll handlar om att ha svårt att ta instruktioner, framförallt muntliga men också svårigheter i att kategorisera ord, till exempel att lejon, giraff och elefant tillhör kategorin djur.

Kategorin användning handlar om pragmatik, hur används språket och hur kommunicerar och samspelar vi med andra. Inom kategorin pragmatik kan det vara svårt att förstå ironi eller bildliga uttryck, till exempel ”hoppa över den uppgiften”. Även att berätta något med en röd tråd genom berättelsen är svårt, Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015)

Tidigare forskning

Allt det som detta examensarbete knyter an till började i England när det brittiska utbildningsdepartementet gjorde en rapport Bercow (2008) där det konstaterades stora brister i den engelska skolans bemötande av elever med språkliga svårigheter. I sin rapport till utbildningsdepartementet kunde Bercow (2008) åskådliggöra att antalet elever i behov av stöd i språkliga svårigheter hade ökat i England, vilket i sin tur leder till en ökad efterfrågan på stöd till dessa elever i skolan. Det var väldigt olika kunskapsinhämtning beroende på var du gick i skolan. Detta ledde till att regeringen ville utveckla språkinlärningsmiljön för de elever som är i behov av extra stöd. Rapporten visade också på att om insatser kring elever gjordes tidigt minskade svårigheterna för elever i behov av stöd inom språklig sårbarhet, det till och med ökade möjligheterna för eleverna att bli mer medvetna och mer självständiga i sitt egna skolarbete. Rapporten tog fram förslag på vad som skulle kunna göras för att få en så jämn kunskapsinhämtning som möjligt för elever med till exempel språkstörning.

Den fakta som kom fram i Bercows (2008) rapport ledde till att den engelska regeringen startade ett kommunikationsprojekt, The Better Communication Research Programme (BCRP). En av åtgärderna som BCRP föreslog var en genomgång av vad som görs i klassrummen som är kommunikationsstödjande. Detta resulterade i att ett observationsprotokoll skulle utvecklas.

Observationsprotokollet Dockrell, Bakopoulou, Law, Spencer, & Lindsay (2012) skulle kunna användas för att undersöka hur den kommunikativa inlärningsmiljön för elever med språklig sårbarhet ser ut och hur skolorna kan använda punkterna som framkom för att utforma en så bra språklig miljö för eleverna som möjliggör kommunikation på bästa sätt. Julie Dockrell et. al (2012) observationsprotokoll innefattar tre olika dimensioner; Språkinlärningsmiljön, språkinlärningsmöjligheter och språkinlärningsinteraktion.

Språkinlärningsmiljön kan observeras med 19 observationspunkter. Till exempel klassrummets utformning eller om det finns bildstöd i klassrummet. Språkinlärningsmöjligheter kan observeras med hjälp av 5 observationspunkter. Till exempel om arbete i mindre grupp möjliggörs. Språkinlärningsinteraktion lärare-elev emellan kan observeras med hjälp av 20 observationspunkter. Till exempel att vuxna bekräftar att de förstått elevernas intentioner.

Detta arbete kommer utgå från det första området i Dockrells observationsprotokoll, alltså språkinlärningsmiljön. Alla tre områden i observationsprotokollet utgår från en vetenskaplig grund där varje påstående har blivit vetenskapligt testat att fungera upp till årskurs 2. Observationsprotokollet utprovades i 38 förskoleklasser (4–5-åringar), 35 klasser i årskurs 1 (5–6-åringar) och 28 klasser i årskurs 2 (6–7-åringar) Waldmann (2015).

Observationsprotokollets punkter är väl beprövade och kopplade till forskning som säger att till exempel om klassrummet är utformat med en öppen planlösning Justice, L.M (2004), pedagogiska leksaker, andra objekt (t.ex. verktyg) och föremål från naturen är tillgängliga Carlo, August, McLaughlin, Snow, Dressler, Lippman, White (2004) eller om olika sorters böcker finns tillgängliga i klassrummet (Koshinen, Blum, Bisson, Phillips, Creamer & Baker, 2000) stödjer detta språkinlärningsmiljön för elever med språklig sårbarhet väsentligt. En fullständig version av forskningsresultaten finns i Bilaga 1.

Observationsprotokollet kan användas av pedagoger eller annan personal inom skolan för att få en mer likvärdig kunskapsinhämtning mellan olika skolor med fokus på språkinläring. Eftersom varje punkt har vetenskapliga bevis bakom sig är det enkelt att som personal på skolor själva utvärdera klassrummen. Detta medför en ökad medvetenhet till personalen på skolorna om språkinlärningsmiljön, språkinlärningsmöjligheter och språkinlärningsinteraktion.

En svensk översättning av observationsprotokollet finns tillgängligt Waldmann, Dockrell & Sullivan (2015). Denna svenska version är den som denna uppsats utgår ifrån och den svenska versionen av observationsprotokollet har docent Waldmann (2015) utvärderat i 20 olika klassrum i årskurs 1 tillsammans med Dockrell och i samarbete med speciallärare vid Umeå universitet. Den svenska version av observationsprotokollet kan användas i förskoleklass och i årskurs 1 och 2 i grundskolan.

Mer om den fysiska miljöns utformning skriver Mitchell (2014) om. Han tar upp olika strategier för att undervisningen ska bli så bra som möjligt för elever i behov av stöd men poängterar flera gånger att om strategierna följs kontinuerligt skapas det en god inlärningsmiljö för alla elever. En strategi som tas upp i boken är observation av den fysiska miljön i skolan. Mitchell beskriver fem aspekter som kan observeras för att optimera inlärningsmöjligheterna i klassrummet.

- Fysiskt utrymme och utrustning.
- Temperatur, fuktighet och ventilation.

- Belysning.
- Akustik.
- Stimulerande och trygga klassrum.

Eftersom detta arbete fokuserar på det fysiska utrymmet och utrustning kommer de fyra andra aspekterna, temperatur, fuktighet och ventilation, belysning, akustik och stimulerande och trygga klassrum inte nämnas mer.

Skapa klassrumsmiljöer som är attraktiva, stimulerande och trygga, skriver Mitchell (2014). Han menar att elevernas arbetsplatser ska kunna användas i olika lärmiljöer, helklass, grupper och individuellt arbete. Vissa elever kan behöva ett eget utrymme vissa delar av dagen.

Olika zoner i klassrummet som lämpar sig för olika lärande skapas utifrån en flexibilitet genom att ställa upp olika sorters rumsavdelare för att underlätta möbleringen av den fysiska miljön i klassrummet då det kan skapa utrymme för grupparbete men också skapa utrymme för individuellt arbete för de elever som behöver avskildhet.

Klassrum bör ha ändamålsenliga möbler av hög kvalitet, till exempel ergonomiska bord och stolar.

Att etiketter sätts på allt som stoppats i olika förvaringsutrymmen underlättar för elever i behov av stöd för att kunna dels skapa struktur men även utöka ordförrådet. Det kan vara text men för att underlätta för elever i behov av stöd kan med fördel etiketter med bilder eller enkla symboler användas.

Efterföljs dessa rekommendationer anser Mitchell med stöd av forskning från till exempel Barret, Zhang, Moffat och Kobbacy (2013) att det skapar en kommunikationsstödjande inlärningsmiljö, speciellt för elever med språklig sårbarhet. Mitchells (2014) rekommendationer kan sammanfattas med att den fysiska inlärningsmiljön och prestationer hör ihop men att han tycker att kvaliteten i den fysiska miljön ofta försummas.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) har listat saker att tänka på när den fysiska miljön utformas i ett klassrum. Barn med språkstörning har svårt att sälla bland intryck från omgivningen. Miljön måste därför anpassas för att ta hänsyn till detta. Specialpedagogiska

skolmyndigheten menar att med små medel kan den fysiska miljön gynna barn med språkstörning, exempelvis kan man, som pedagog, sätta tassar under stolar och bord, låta de barn som vill använda hörselkåpor göra det, använda enfärgade textilier på väggarna och tänka på att det inte ska finnas så mycket på väggarna som stör.

Evanshen (2010) har tittat på den fysiska lärmiljön i skolan och kommit fram till att det är viktigt att det ska vara bra med utrymme så att elever får möjlighet att arbeta själva men också möjlighet att arbeta i små eller större grupper samt helklass. I detta ska det också finnas möjlighet för elever att kunna röra sig under dagen. Hon menar att lärmiljön behöver utvecklas för att hänga med i världen som förändras snabbt nu.

Läroplanen

Här nedan följer några utdrag ur skolverkets läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshem (2011). Vår läroplan är något som alla som jobbar i skolan måste förhålla sig till och jobba mot att dessa riktlinjer följs. De riktlinjer som har med inlärningsmiljön tas upp i detta avsnitt.

I läroplanen tas det upp att ”undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov”. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Det är allas ansvar i skolan att uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd.

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska organisera sitt arbete så att elever får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Vidare ska eleverna ges tillfällen att få lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra samt att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt.

Rektorn ansvarar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla

kunskaper, till exempel bibliotek, datorer och andra hjälpmedel. Rektorn ansvarar även för att personalen i skolan får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Extra anpassningar och särskilt stöd

Skolverket (2014) definierar extra anpassningar som en stödinsats av mindre ingripande karaktär som normalt är möjlig att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det måste dokumenteras tillsammans med elevens individuella utvecklingsplan men något formellt beslut om stödinsatsen behövs inte.

Särskilt stöd definieras av skolverket (2014) som insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte är möjliga att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det är insatsernas omfattning och/eller varaktighet som skiljer särskilt stöd från det stöd som ges i form av extra anpassningar. Särskilt stöd beslutas av rektorn och dokumenteras i ett åtgärdsprogram.

Teoretisk förankring

Sociokulturellt perspektiv

Den sociokulturella teorin vars främste företrädare var Lev Vygotskij (2001) har sin grund i tänkande och språk. Människan är redan från födseln kommunikativ och har som mål att kunna samspela med andra i sin omvärld. Så ser den teoretiska förankringen ut i detta examensarbetet.

Barnet utvecklar den språkliga kommunikationen dels genom det sociala samspel som sker direkt inom ämnet kommunikation men också genom samspel med det som sker i omgivningen. Vygotskij menade att pedagogen kan skapa en miljö som kan vara en tillgång och som utvecklar elevernas lärande, en så kallad aktiv miljö.

Tre olika beting samverkar i den sociokulturella teorin; Utveckling och användning av intellektuella redskap, utveckling och användning av fysiska redskap samt kommunikation och samarbete i olika kollektiva verksamheter, Säljö (2014).

Ett av de mest centrala begrepp i ett sociokulturellt perspektiv är mediering, Vygotskij (2001). Begreppet förklarar att en samverkan mellan människor och olika hjälpmedel, redskap, kan hjälpa till i kommunikationen som människor använder för att förstå och agera i omvärlden. Till exempel att en människa sätter ett kryss i handen för att komma ihåg en sak, krysset tillsammans med tanken att komma ihåg en sak blir ett hjälpmedel men krysset för en annan människa kan ha en annan betydelse, vilket visar att tänkandet kan förknippas med olika redskap. Andra redskap kan vara miniräknare, telefoner men även bildstöd och teckenkommunikation. Människans utveckling, enligt det sociokulturella perspektivet, beror inte bara på det som sker i individen tillsammans med andra människor utan även på ett samspel med hjälpmedel och i samspelet med andra människor i vår värld.

Ett annat centralt begrepp i den sociokulturella teorin är proximal utvecklingszon. Teorin ser människor som att vi är under ständig utveckling och i förändring hela våra liv och i varje ny situation som uppstår får vi möjligheten att adaptera oss ny kunskap från omgivningen, genom andra människor, genom olika situationer och i samspel med andra, Säljö (2014).

Den proximala utvecklingszonen är distansen mellan det en människa kan åstadkomma själv, utan stöd, kontra vad individen kan åstadkomma tillsammans med andra, antingen i samarbete med kompisar, genom vuxenstöd eller med hjälp av olika redskap. Rätt handledning kan resultera i att människan kan lösa problem som den inte hade klarat att lösa på egen hand. Vidare beskrivs den proximala utvecklingszonen som en zon där människan befinner sig när den är mottaglig för stöd och förklaringar från en mer kompetent person i ämnet som är aktuellt. För att sedan komma vidare i sin utveckling behöver människan utmanas i sitt tänkande, från ett mer konkret tänkande till ett mer abstrakt tänkande, Säljö (2014).

Sammanfattning av tidigare forskning och teoretisk förankring

Sammanfattningsvis visar den forskning som tas upp i detta examensarbete på att en god språkutvecklande miljö kan uppnås om klassrummet har en öppen planlösning, där det är lätt att möblera och möblera om i olika sorters konstellationer som kan behövas. Att olika sorters böcker är lättillgängliga visar också på en god språkutvecklande miljö, material i klassrummet ska vara tydligt markerat, gärna med bildstöd. Det är viktigt att materialet från början är välorganiserat. Vidare kan det sociokulturella perspektivet kopplas till den fysiska klassrumsmiljön med tanke på att olika redskap, till exempel bildstöd, gynnar språkutvecklingen hos oss människor och hos elever i synnerhet.

Metod

I undersökningen använde jag mig av den svenska versionen av Dockrells (2012) observationsprotokoll, som är en vetenskapligt utprövad metod, för att studera klassrumsmiljön i 4 olika klassrum på olika orter i Skåne.

De metoder som användes var systematisk observation samt semistrukturerade intervjuer. Så som Denscombe (2000) skriver kan det vara ett problem att flera människor observerar samma sak, men om ett observationsschema används kan variationer som eventuellt uppstår minimeras. Nu kommer jag själv titta på denna undersökningen men eftersom det finns vetenskapliga artiklar bakom varje punkt är det viktigt att varje gång observationsschemat används genomförs det på samma sätt oavsett vem som än genomför observationen. Genom att använda ett observationsschema kan alla observatörer vara uppmärksamma på samma saker, registrera data grundligt och systematiskt samt jämföra så att datan överensstämmer med andra observatörer som bevitnar samma sak.

Dockrells observationsschema är utformat som en checklista och eftersom det är den fysiska miljön som kommer observerats är denna data statisk.

Nedan följer de punkter som observerades i fyra olika klassrum.

- Klassrum är utformat med en öppen planlösning.
- Särskilda lärandemiljöer är tydligt avgränsade.
- Särskilda lärandemiljöer är tydligt angivna med bilder/ord i klassrummet.
- Det finns avskilda eller tysta utrymmen där barnen kan ha vilostund eller delta i aktiviteter i mindre grupper. Dessa utrymmen är även mindre visuellt distraherande.
- Barnens arbeten visas upp och etiketteras på ett lämpligt sätt.
- Vissa arbeten som barnen gjort och andra saker som visas upp i klassrummet har inslag som inbjuder till kommentarer från barnen.
- Det finns särskilda utrymmen för bokaktiviteter.
- Det finns särskilda utrymmen för literacyaktiviteter.
- Majoriteten av läranderesurserna och lärandematerialet är etiketterade med bilder/ord.
- Saker för fri lek är lättåtkomliga för barnen är väl inom synhåll för barnen.

- Ett lämpligt urval av böcker är tillgängliga i utrymmen avsedda för bokaktiviteter (text traditionella sagor, tvåspråkiga böcker, en blandning av genrer och böcker som relaterar till barnens egna erfarenheter).
- Faktaböcker, böcker om specifika ämnen eller intressen hos barnen är tillgänglig också i andra lärande utrymmen.
- Pedagogiska leksaker, andra objekt (t ex verktyg) och föremål från naturen är tillgängliga. Musikinstrument och andra saker att skapa ljud med (t.ex. skullror) är tillgängliga.
- Utrymmen för rollek är tillgängliga.

”Resultatens värde när man använder ett observationsschema beror emellertid på hur bra schemapunkterna passar till situationen. Exakta mätningar av något som saknar relevans främjar inte undersökningen alls. Av den anledningen är det absolut nödvändigt att punkterna på schemat väljs ut med största noggrannhet. Resultaten kommer bara att ha ett värde om det går att visa att punkterna är välvalda i förhållande till de frågeställningar som undersöks – och i förhållande till observationsmetoden likaså”. (Denscombe, 2000) sida 169.

Att användas sig av ett observationsschema när en systematisk observation ska genomföras minimerar, eventuellt eliminerar, variationer som kan uppstå i datan baserade på individuell uppfattningsförmåga. Ju färre avvikelser observatörer emellan, desto bättre observationsschema.

Jag kommer att titta på händelsernas frekvens, hur ofta uppträder punkterna på observationsschemat, finns det eller inte eftersom det har med en statisk fysisk miljö att göra. Jag kommer att bibehålla miljöns naturlighet eftersom jag bara kommer se till den fysiska miljön i klassrummen, det kommer inte förekomma någon interaktion människor emellan under de 4 olika observationstillfällena.

Fördelar med systematisk observation enligt Denscombe (2000)

- Direkt datainsamling
- Systematik och noggrannhet, objektiva observationer
- Effektivt, kan samla in avsevärda mängder data under en relativt kort tidsperiod
- Förkodade data, kvantitativa data som är förkodade och klara för analys

- Tillförlitligheten är hög, om en annan observatör skulle gå in i samma klassrum utifrån samma förutsättningar, förutsatt att inget har ändrats i klassrummet som har betydelse för observationen.

Nackdelar som Denscombe (2000) tar upp har att göra med interaktionen människor emellan och hur en utomstående observatör kan störa det naturliga beteendet.

Eftersom jag tittar på den fysiska miljön med efterföljande intervjuer kan jag tänka mig att lärarna som jag intervjuar kan komma att påverkas när jag kommer för att titta på deras klassrum. Denscombe tar upp detta i sin bok och menar att det är viktigt att presentera sig så att det inte stöter bort eller förargar de intervjuade samt att förhålla sig neutral till de uttalanden som görs. Forskaren är där för att lyssna och lära. Det är en bra utgångspunkt för mig att ha med mig i observationen och efterföljande intervju.

Jag vill använda mig av ostrukturerade intervjuer och utgå från temat fysisk klassrumsmiljö för de eleverna med språkstörning men det finns några stödfrågor att använda ifall intervjupersonerna inte kommer igång. Det viktigaste är att lärarna ska få använda sina egna ord och utveckla sina egna tankar fritt i de intervjuer som genomförs.

Fördelar enligt Denscombe (2000) med att använda sig av intervjuer är att man som intervjuare får ett djup till informationen, frågor som besvaras kan följas upp på plats. Att använda intervjuer som en metod tillsammans med observationen kan ge värdefulla insikter från lärarna som besitter kunskapen om tankarna i att utforma sitt egna klassrum så kommunikationsstödjande som möjligt. Det är ett väldigt flexibelt sätt att samla in data eftersom justeringar kan göras under tiden som intervjun pågår, informanterna har möjlighet att utveckla idéer och förklara synpunkter direkt. Intervjuer har en hög validitet då datan kan kontrolleras under tiden som intervjun pågår. Det är hög svarsfrekvens och det behövs inte mycket utrustning. Denscombe tar även upp att intervjuer, till skillnad från frågeformulär, kan vara terapeutiska eftersom någon lyssnar aktivt på den som pratar om sina idéer och tankar i ämnet.

Samma författare tar även upp nackdelar med intervjuer. Denscombe (2000) menar att det är tidskrävande att analysera datan och att dataanalysen ger icke standardiserade svar. Det är även svårt att uppnå objektivitet vilket resulterar i att det blir svårt att få hög tillförlitlighet på svaren.

Han skriver om intervjuareffekten, alltså att det bara är talsvar som kommer fram, inte vilka handlingar eller uttryck som informanterna kan ha visat under intervjun. Fler nackdelar med intervju är att om bandspelare eller videokamera används så kan det hämma informanten eftersom det eventuellt blir en konstlad situation och man som intervjuad känner sig ovan i sådana situationer. Resurserna som används kan vara en nackdel, kostnaden i tid, resor och utskrifter kan bli höga om informanterna är geografiskt utspridda. En sista punkt som Denscombe (2000) tar upp är att de intervjuade kan känna att privatlivet blir kränkt av en taktlös intervjuare, det personliga inslagen kan ha sina risker och som intervjuare bör man undvika dessa.

Urvalsgrupp

Skolan ska ha undervisning från förskoleklass och upp till årskurs tre. De fyra lärare som ställde upp på observation och efterföljande intervju har arbetat olika länge. Lärarna var omedvetna om att det fanns ett kommunikationsstödjande observationsprotokoll, detta togs reda på genom mailkontakt med rektorerna på de olika skolorna.

- Lärare 1 arbetar i förskoleklass och har arbetat som lärare i 9 år.
- Lärare 2 arbetar i årskurs 1–3 och har arbetat som lärare i 15 år.
- Lärare 3 arbetar i årskurs F-1 och har arbetat som lärare i 12 år.
- Lärare 4 arbetar i förskoleklass och har arbetat som lärare i 2 år.

Alla lärare som intervjuades har ansvar för utformningen av sina klassrum men själva materialet, alltså vilka bänkar och stolar som används är inte upp till lärarna.

Genomförande

Observation utifrån observationsprotokoll samt intervjuer med verksamma lärare.

Alla observationen genomfördes på eftermiddagar, det var ingen undervisning i de olika klassrummen då och det passade lärarna bäst att ha efterföljande intervjuer den tiden. Rektorn på olika skolor mailades ett informationsbrev, se bilaga 2. Klassrummen som observerades var ”hemklassrum” för en klass. Lärarna visste om att jag skulle observera klassrum efter skoltid samt att de skulle ställa upp på intervju efter observationen.

Analys och bearbetning

Sammanställning gjordes utifrån observationsprotokollen från de olika observationstillfällena i en tabell som visas senare i examensarbetet. Efterföljande intervjuer med lärarna bearbetades var för sig för att sedan kunna analyseras utifrån likheter och olikheter.

Etiska överväganden

Samtliga personer har muntligt informerats om de forskningsetiska principerna (2002). Informationen som framkommit under studien har hanterats på ett säkert sätt och det är endast jag som författare som tagit del av informationen.

Forskningsetiska principer

Under studien har jag följt vetenskapsrådets (2002) fyra allmänna huvudkrav, de så kallade forskningsetiska principerna som är; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.

Informationskravet

- Forskaren ska informera de berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.

Forskaren ska informera deltagare om deras uppgift i projektet. Det är också viktigt att informera om rätten att avbryta sin medverkan när som helst under undersökningen. Lärarna fick i början av intervjuerna reda på att de fick avsluta när som helst under intervjuerna, ingen av lärarna gjorde detta.

Samtyckeskravet

- Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.

Forskaren ska inhämta deltagares samtycke. I detta fall behövdes inte samtycke från vårdnadshavare eftersom alla deltagare var över 15 år.

Konfidentialitetskravet

- Uppgifter om alla deltagare i en undersökning ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Alla lärare i undersökningen fick reda på att anonymitet utlovades.

Nyttjandekravet

- Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

Detta innebär att det material som samlas in om deltagarna endast används i undersökningen.

Alla lärare i undersökningen fick reda på detta kravet innan intervjuerna började.

Resultat och analys

I tabellen nedan som utgår från Dockrell (2015) sammanfattas resultaten av observationerna i de fyra observerade klassrummen. Det som observerats är markerat med ett kryss.

	A	B	C	D
Klassrum är utformat med en öppen planlösning.	X	X	X	
Särskilda lärandemiljöer är tydligt avgränsade.	X	X	X	X
Särskilda lärandemiljöer är tydligt angivna med bilder/ord i klassrummet.	X	X		
Det finns avskilda eller tysta utrymmen där barnen kan ha vilostund eller delta i aktiviteter i mindre grupper. Dessa utrymmen är även mindre visuellt distraherande.	X	X	X	
Barnens arbeten visas upp och etiketteras på ett lämpligt sätt.	X	X	X	X
Vissa arbeten som barnen gjort och andra saker som visas upp i klassrummet har inslag som inbjuder till kommentarer från barnen.	X	X	X	X
Det finns särskilda utrymmen för bokaktiviteter.		X	X	
Det finns särskilda utrymmen för literacyaktiviteter.	X	X	X	
Majoriteten av läranderesurserna och lärandematerialet är etiketterade med bilder/ord.	X	X	X	
Saker för fri lek är lättåtkomliga för barnen och är inom synhåll för barnen.	X	X	X	
Ett lämpligt urval av böcker är tillgängliga i utrymmen avsedda för bokaktiviteter (tex traditionella sagor, tvåspråkiga böcker, en blandning av genrer och böcker som relaterar till barnens egna erfarenheter).	X	X	X	X
Faktaböcker, böcker om specifika ämnen eller intressen hos barnen är tillgänglig också i andra lärande utrymmen.	X	X	X	X
Pedagogiska leksaker, andra objekt (t ex verktyg) och föremål från naturen är tillgängliga. Musikinstrument och andra saker att skapa ljud med (t.ex. skullror) är tillgängliga.	X	X	X	X
Utrymmen för rollek är tillgängliga.	X	X	X	X

Tabell 1. Sammanställning av observationer. A = klassrum/lärare 1, B= klassrum/lärare 2, C= klassrum/lärare 3, D= klassrum/lärare 4. Förtydligande: Lärarna har ej observerats; Klassrum A hör till lärare 1, klassrum B hör till lärare 2, klassrum C hör till lärare 3 och klassrum D hör till lärare 4. Detta för att förenkla vid resultat och analys av efterföljande intervjuer med var och en av lärarna.

De flesta klassrum har fått många kryss, det verkar som att lärarna är medvetna om att så som de har utformat sina klassrum gynnar eleverna men inte nödvändigtvis att lärarna vet att det gynnar eleverna språkligt.

Ställs denna uppsats till utvärderingen av observationsprotokollet som gjordes i England där språkutvecklande miljö överlag fick högst poäng av de tre dimensionerna som utgör protokollet är det inte mycket skillnad eftersom de flesta klassrum har fått ett kryss i mer än hälften av de observerade punkterna. Dockrell et. al (2012) drog slutsatsen att den fysiska miljön i de observerade klassrummen överlag var utformade på ett sätt så att de erbjuder ett gott stöd till elevernas språkliga utveckling, Waldmann (2015)

Även om endast 20 olika klassrum med elever i årskurs 1 ingick i den svenska studien framkom resultat som ligger i linje med den engelska undersökningen av Dockrell et.al. (2012). Dimensionen språkutvecklande miljö fick även här höga resultat. Waldmann (2015) menar att det kan ha att göra med att det finns en grundläggande basstruktur i skolorna för att kunna erbjuda elever en språkstödande undervisning.

Sammanställning och analys av intervjusvar

Nedan följer sammanställning av intervjuerna med de verksamma lärare vars klassrum har observerats enligt protokollet ovan.

Även om min tanke som författare till detta examensarbete var att ha en så öppen intervju som möjligt utifrån temat fysisk inomhusmiljö har jag ändå fått använda mig av frågor som strukturerades upp innan intervjuerna.

1. Vad hade du för tankar när du utformade ditt klassrum?
2. Skulle du vilja ändra på något i ditt klassrum?
3. Hur hade förändringarna kunnat gynna din undervisning?

Intervjusvar

Lärare 1

Lärare 1 huserar i en gammal skolbyggnad vars klassrum är kvadratisk med många fönster längs två väggar samt två ingångar, på motsatta väggar, till klassrummet. Läraren har möblerat så att det finns en tydlig samlingsplats för hela klassen, en stor matta där alla får plats. Där har de samlingar och musikstund. Det finns även enskilda arbetsbänkar men också ett större bord där gemensamma aktiviteter kan göras. Lärare 1 säger att inför varje moment behövs tydlighet med vad som ska göras var, därför finns det olika rum i rummet. Är det enskilt eller pararbete används arbetsbänkarna medan vid grupparbete kan det större bordet användas. Lärare 1 säger också att golvet kan användas. Ser man över klassrummet som helhet finns det bildstöd men läraren säger att det kunde varit ännu mer för att förtydliga vissa delar av undervisningen. Lärare 1 är medveten om att det är bra med till exempel bildstöd för en bättre organisation i klassrummet. Lärare 1 var inte medveten om att det fanns ett observationsschema att utgå från.

Lärare 2

Lärare 2 har ett kvadratisk klassrum med fönster på en av väggarna. I klassrummet finns det arbetsbänkar, en stor matta och en soffa. Soffan är placerad centrerat i klassrummet. Lärare 2 anser att det är viktigt med gemensamma aktiviteter. Bildstöd finns i klassrummet i form utav schemabilder men även bilder för olika material, till exempel bilder på pennor där pennor ska vara. Förändringar som lärare 2 skulle vilja göra har med grupprum att göra och just nu finns inte det att tillgå. Vidare pratar lärare 2 om skärmväggar men att dessa är dyra då det inte räcker med bara skynke, skärmväggarna skulle behöva vara ljudisolerade. Lärare 2 var inte medveten om att det fanns ett observationsschema att utgå från och blev positivt överraskad när det nämndes.

Lärare 3

Lärare 3 har ett mer rektangulärt än kvadratisk klassrum med tillhörande grupprum, fönster finns på en av väggarna. I klassrummet finns det arbetsbänkar och en stor matta. Soffa finns tillgängligt i grupprummet. Det är en öppen planlösning där eleverna har tillgång till dels sina arbetsbänkar som kan kombineras i olika konstellationer, dels den stora mattan men även

mindre portabla mattor. Elever kan när som helst hämta en matta, bestämma sig för en plats i klassrummet och börja arbeta med sitt material på mattan. Lärare 3 är nöjd med sina resurser eftersom bänkarna är lätta att ha i olika konstellationer, det går snabbt att flytta om vid behov. De flesta genomgångarna med läraren sker vid stora mattan, oftast i helklass men även vid individuellt arbete. Lärare 3 var inte medveten om att det fanns ett observationsschema att utgå från och blev positivt överraskad när det nämndes.

Lärare 4

Lärare 4 har ett långsmalt klassrum med tillgång till grupprum en bit från själva klassrummet. Fönster är placerade på två av väggarna i klassrummet. Det finns även fönster ut mot korridoren. Lärare 4 har svårt att möblera sitt klassrum, men har gjort en bra lösning där klassen kan ha samling tillsammans framme vid tavlan. Arbetsbänkarna är placerade utmed väggarna, lärare 4 berättar att det fanns en soffa längst bak i klassrummet från början men att den tog för mycket plats så den flyttades till gemensamma utrymmen istället. Arbetssättet på skolan är uppbyggt på så sätt att eleverna flyttar sig beroende på vilket ämne de har. Svenska/SO är i ett klassrum, matematik/NO i ett annat. På så sätt vet eleverna beroende på var de är vilket ämne de har. Lärare 4 är mentor åt F-klass och de har ett eget klassrum mesta delen av undervisningstiden. Önskemål från lärare 4 handlar om själva skolans byggnad. Större klassrum och/eller ett grupprum i anslutning till klassrummet hade gjort stor skillnad. Lärare 4 var inte medveten om att det fanns ett observationsschema att utgå från och blev positivt överraskad när det nämndes.

Analys av intervjusvar

Sammanfattningsvis kan man säga att lärarna är omedvetet medvetna vad som gör en bra fysisk inomhusmiljö som är kommunikationsstödjande främst för elever med språkstörning. Lärarna gör utformningen av klassrumsmiljön på ett sätt som stödjer elever med språkstörning men det vet inte om att det finns vetenskapligt bevis bakom varje punkt i det observationsprotokoll som tagits fram. Lärarna är medvetna om att det är bra med öppen planlösning och till viss del bildstöd men omedvetna om att det finns forskning som stödjer språkutvecklingen specifikt.

Viktigt att poängtera är att lärarna är nöjda över vad de har och vad de kan göra med det men som med det mesta så kan allting alltid bli lite bättre. Önskan om större klassrum och/eller tillgång till fler klassrum är genomgående. Vid intervjuerna framkom det att lärarna ställde sig

positiva till observationsprotokollet. Musikinstrument på skolorna är tillgängliga men inte synliga hela tiden. Det inbjuder inte till rytm och musik men att ha en planerad musikstund är enklare än att någon elev alltid spelar instrument genom dagen.

Vad var bra?

De flesta observerade klassrummen hade öppen planlösning och lärarna tyckte att det var bästa sättet att arbeta på.

Elevernas alster visades upp på angivna platser i klassrummet och byttes ut med jämna mellanrum.

Olika slags böcker var tillgängliga och skapade utrymme för konversation.

Vad behöver utvecklas?

Bildstöd i klassrummet är något som kan utvecklas samt möjliggöra utrymme för olika slags bokaktiviteter och mindre visuellt distraherande miljöer i klassrummen.

Diskussion

Jag börjar med att diskutera de observationer och efterföljande intervjuer jag gjorde. Tankar som dök upp var att som pedagog arbetar du väldigt mycket själv i klassrummet. Även om du ingår i ett lag eller team är tiden du träffar dina kollegor mycket liten i jämförelse med tiden i klassrummet. Oftast är det en del av dagen då man sammanstrålar med sina kollegor, men en tanke som dök upp var att tvåläraresystemet förmodligen hade gynnat elever i behov av stöd. En lärare håller i undervisningen medans en annan resurs, behöver ej vara lärare, hjälper de elever som är i behov av stöd. Samt vara två som diskuterar och dra nytta av det kollegiala lärandet när det gäller utformningen kring den fysiska språkutvecklande miljön i klassrummet.

Att som ensam lärare trots förtroendetid hålla sig ajour inom skolväsendets vartenda ämne är svårt. Då är det bra, tycker jag, att vi har olika professioner och ansvarsområden. Att jag som speciallärare kan hjälpa mina pedagogkollegor inom vissa ämnen är en grundpelare för den svenska skolans utveckling. Det som detta examensarbete handlar om är viktigt, alla andra ämnen är exakt lika viktiga. Hur ska man då som pedagog kunna sälla i all forskning som ständigt kommer ut. Det är just det vi ska förlita oss på, forskningen och när forskningen kommer fram med ett så väldigt enkelt redskap i form utav ett observationsprotokoll för att se över den kommunikationsstödjande språkinlärningsmiljön i skolan tas den, enligt de intervjuade lärarna, tacksamt emot.

Eftersom elever kan vara i behov av stöd olika tidpunkter i sin utbildning och utveckling kan inte undervisningen utformas lika för alla, den måste utgå från där eleven är (LGR 11). Vart är eleven på väg i sin utveckling, den proximala utvecklingszonen är ett exempel på att vi alla är olika och att vi alla lär olika, Vygotskij (2001). Att förstärka det talade språket visuellt i ett klassrum är ett sätt för elever att komma vidare i sin utvecklingszon med hjälp av olika redskap som till exempel bildstöd. Språkstörning tar mer plats i den forskning som är lite nyare. Detta begrepp, språkstörning, specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) har verkligen fått ett uppsving de senaste åren men bottnar i det sociokulturella perspektivet, Vygotskij (2001) det är samhället, enligt mig, som är lite före skolan. Skolan måste i sin tur anpassas till var eleverna är i sina utvecklingszoner och verktygen kring eleverna i behov av stöd. Ofta får pedagoger hitta på egna redskap för att hjälpa elever i behov av stöd och eftersom begreppet språkstörning är något som kommit lite senare är just det stödet oftast inte fullgott. Men det är en bra bit på

väg, det visar detta protokoll, där skolor, pedagoger, utformar sina klassrum i en kommunikationsstödande miljö för alla elever.

Enligt Dockrell (2015) kan vem som helst inom skolväsendet utföra observationen utifrån protokollet. Observationsprotokollet är tillgängligt för alla men det verkar som att det inte fått den reklam det skulle behöva eftersom lärarna i denna studie inte visste att det fanns. Vems ansvar är det att detta lyfts fram på skolorna? Rektorer, speciallärarna eller specialpedagogerna, kanske förstelärarna? Förhoppningen med denna uppsats är att observationsprotokollet kommer användas i en mycket större utsträckning i skolorna än vad det gör idag.

Det som Denscombe (2000) skrev om att resultatens värde när man använder ett observationsschema beror på hur bra schemapunkterna passar till situationen. De punkter som använts i observationsprotokollet och som det har forskats om och kring passar väl in i situationen. Men det är även viktigt att observationen görs på ett så objektivt sätt som möjligt.

Vad gäller själva observationsprotokollets punkter är det i sin helhet lika bra som om man som observatör tittar på varje del var för sig. När det gäller stödinsatser, Skolverket (2014) för elever i behov av det finns det förhoppningsvis lite forskning som säger emot det som observationsprotokollets författare kommit fram till. Här har jag valt att fokusera på de positiva genvägar som inkommit, framför allt är varje punkt vetenskapligt bevisat, Dockrell (2012) att stödjande språkinlärningsmiljön för elever med språkstörning, men när pedagoger blivit medvetna om att punkterna fungerar och inte bara elever i behov av stödet får det utan alla på skolan får detta stöd går det från att ha varit en stödinsats för vissa elever till att bli en god undervisning för alla elever. Detta minskar de extra anpassningar som pedagoger gör för sina elever i behov av stöd och blir till en del av den dagliga planeringen av undervisningen.

Bercowrapporten (2008) var startgropen för Dockrells (2012) undersökning inom språkutvecklande miljöer för barn och elever med språkstörning. Att ha ett observationsprotokoll att luta sig mot som pedagog och veta att var och en av punkterna i protokollet är vetenskapligt bevisat underlättar väldigt mycket men många andra innan Dockrell har sett till att till exempel en öppen planlösning främjar språkutvecklingen i skolan.

Evanshen (2010) och Mitchell (2014) ser båda till den fysiska miljön vad gäller möblering i klassrummet där en öppen planlösning är att föredra, det blir lättare att möbler och ommöblera

vid behov, samtidigt som det är lättare att strukturera upp den öppna planlösningen med olika sorters arbetsstationer där det tydligt framgår om det är tyst läsning vid till exempel en soffa där böckerna är tillgängliga, ett enskilt eller par arbetspass vid en arbetsbänk, en samling vid en matta eller en genomgång vid tavlan där alla elever får tillgång till den hjälp de behöver i stunden. Detta har pedagogerna tagit vid och även om de inte är helt medvetna om att det gynnar elever med språkstörning är det ett arbetssätt som de känner sig bekväma med.

Specialpedagogiska skolmyndigheten är just en myndighet men att de tar upp rekommendationer som kan kopplas till forskning gör att jag väljer att ta upp dem i detta examensarbete.

Specialpedagogiska implikationer och förslag på fortsatt forskning

Detta protokoll som utgått ifrån är anpassat för de yngre åldrarna i skolans värld, att fortsätta på detta spår och göra ett observationsprotokoll för de äldre åldrarna i grundskolan skulle kunna vara ett förslag till fortsatt forskning i ämnet.

Rektorns ansvar att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter. Vem är det då som skulle kunna ta reda på att detta observationsprotokoll finns?

Ett annat förslag till fortsatt forskning är att ta reda på vilka sorters böcker som behöver vara tillgängliga för att gynna språkutvecklingen ännu mer hos elever med språkstörning, hur ska de vara utformade för att ha bästa effekt.

Gynnas verkligen alla av öppen planlösning eller finns det de elever som främjas av att till exempel utformningen i klassrummet är mer traditionell där bänkarna står var för sig utifrån ett språkutvecklande arbete.

Att som fortsatt forskning observera utifrån protokollet och då jämföra kommunala skolor, fristående skolor och specialskolor med varandra.

Det är viktigt att som lärare vara medveten om vad som gynnar klassen i helhet och speciellt elever med språklig sårbarhet, till exempel språkstörning när det gäller inlärningsmiljön. Att alltid ha i bakhuvudet hur jag som lärare kan stödja den processen. Speciallärarens roll i detta är att hitta relevant forskning som stödjer en god kommunikationsmiljö, till exempel från Dockrell et al (2015) och hjälpa lärarna att se att forskningen finns och hur den kan användas på bästa sätt.

Referenser

Barret, P., Zhang, Y., Moffat, J. och Kobbacy, K. (2013). *A holistic, multi – level analysis identifying the impact off classroom design on pupils' learning*. Building and environment

Carlo, M. S., August, D., McLaughlin, B., Snow, C. E., Dressler, C., Lippman, D. N., White, C. E. (2004). *Closing the gap: Addressing the vocabulary needs of English-language learners in bilingual and mainstream classrooms*. Reading Research Quarterly, 39, 188–215

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken Polen: studentlitteratur*

Dockrell, J., Bakopoulou, I., Law, J., Spencer, S., & Lindsay, G. (2012). *Developing a communication supporting classrooms observation tool* (No. DFE-RR247-BCRP8): Department for Education.

Evanshen, Pamela (2012) *Goda lärmiljöer i skolan. Goda lärmiljöer för barn* (red). Lund: Studentlitteratur.

Justice, L.M. (2004). *Creating Language-Rich Preschool Classroom Environments*. *Teaching Exceptional Children*, 36- 44

Mitchell, David (2015) *Inkludering i skolan*. Stockholm: Natur och kultur

Skolverket (2011) *läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* Stockholm: Fritzes

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2015) *Arbeta med språkstörning i förskola och skola* Tullberg: Danagård

Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, Lev. S. (1934; 2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-stod/extra-anpassningar-och-sarskilt-stod>

<http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1160339/FULLTEXT02.pdf>

Bilaga 1

Frågor till intervjuerna

1. Vad hade du för tankar när du utformade ditt klassrum?
2. Skulle du vilja ändra på något i ditt klassrum?
3. Hur hade förändringarna kunnat gynna din undervisning?

Bilaga 2

Brev till rektorer inför observation och intervju

Hej!

Jag är blivande speciallärare som är i slutskedet av min utbildning. Jag håller på att skriva mitt examensarbete och skulle vara väldigt tacksam om jag fick komma och besöka er skola.

Syftet med arbetet är att undersöka den fysiska klassrumsmiljön. Jag kommer att behöva observera ett klassrum, med avsikt att enbart titta på miljön, tex ljusinsläpp, organisering av möbler, vilka böcker som finns tillgängliga osv. Pedagogerna och eleverna är således inte i fokus så jag kan observera klassrummet när skolan är slut eller tidigt en morgon. Om möjligt vill jag efter observationen göra en kort intervju med den aktuella klassläraren. Intervjun kommer att baseras på vad som framkom i observationen. Observationen kommer att pågå i högst 20 minuter och intervjun beräknas ta 15 minuter. Skolan kommer att vara anonym och allt material används enbart för studiens syfte och kommer efter färdigställandet av studien raderas. Observationen och intervjun får avbrytas när som helst.

Med vänliga hälsningar,

Emelie Sander

Bilaga 3

Protokollet i helhet

https://lnu.se/contentassets/c125b156cd7244299acf5a2c64d08d1a/observationsprotokoll_170313.pdf